

जा.क्र./शिवाजी वि./अ.मं./६५६

दि. ०२/०९/२०२३

प्रति,

मा. प्राचार्य/संचालक,
सर्व संलग्नित महाविद्यालये/मान्यताप्राप्त संस्था,
शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

विषय : बी.ए.बी.एड. भाग २ कोर्सच्या अभ्यासक्रम बाबत...

संदर्भ : या कार्यालयाचे पत्र क्र Ref.No.SUK/BOS/IDS/507 दि.११/०७/२०२३

महोदय,

उपरोक्त संदर्भित विषयास अनुसरून आपणास आदेशान्वये कळविण्यात येते की, शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ पासून लागू करण्यात आलेल्या बी.ए.बी.एड. भाग २ कोर्सच्या अभ्यासक्रमामध्ये किरकोळ दुरुस्ती करण्यात आलेली आहे. सोबत सदर अभ्यासक्रमाची प्रत व नियमावली जोडली आहे. तसेच विद्यापीठाच्या www.unishivaji.ac.in (Online Syllabus) या संकेतस्थळावर ठेवण्यात आला आहे.

सदर अभ्यासक्रम सर्व संबंधित विद्यार्थी व शिक्षकांच्या निदर्शनास आणून द्यावी ही विनंती.

कळावे,

आपला विश्वासू,

डॉ. स. मो. कुबल
(उपकुलसचिव)

सोबत : अभ्यासक्रमाची प्रत.

- प्रत : १. अधिष्ठाता, आंतरविद्याशाखा अभ्यास विद्याशाखा.
२. समन्वयक, शिक्षणशास्त्र अभ्यास मंडळ.
३. संचालक, परीक्षा व मुल्यमापन मंडळ कार्यालयास.
४. परिक्षक नियुक्ती ए व बी विभागास.
५. इतर परीक्षा विभागास.
६. संगणक केंद्र/आय. टी. सेल विभागास.
७. दूरस्थ व ऑनलाईन शिक्षण विभाग.

माहितीसाठी व पुढील कार्यवाहीसाठी.

 Estd. 1962 "A++" Accredited by NAAC(2021) With CGPA 3.52	SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR - 416 004, MAHARASHTRA PHONE : EPABX – 2609000, www.unishivaji.ac.in, bos@unishivaji.ac.in शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर - ४१६ ००४, महाराष्ट्र दूरध्वनी - ईपीएबीएक्स - २६०९०००, अभ्यासमंडळे विभाग दूरध्वनी ०२३१-२६०९०९३/९४	
---	---	---

Ref.No. SUK/BOS/ 507

Date: 11/07/2023

To,

The Principals,
All Concerned Affiliated Colleges / Institutions.
Shivaji University, Kolhapur.

Subject : Regarding syllabi of B.A. Part – II & Other under the Faculty of Inter-Disciplinary Studies.

Sir/Madam,

With reference to the subject, mentioned above, I am directed to inform you that the university authorities have accepted and granted approval to the syllabi of B.A. Part - II & Other Part – II. under the Faculty of Inter-Disciplinary Studies. as per National Education Policy 2020.(NEP)

1)	B.A. Education Part - II	6)	B.A. Music Part - II
2)	B.A. B. Ed - II	7)	Bachelor of Social Work. Part - II
3)	B.A. Physical Education Part - II	8)	B.A. Home Science Part - II
4)	B.A. Physical Education IDS Part - II	9)	B.A. Dress Making and Fashion Coordination. Part - II
5)	B.A. Social Work. Part - II	10)	Bachelor of Interior Design Part - II

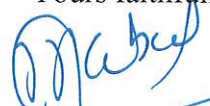
This syllabi shall be implemented from the academic year 2023-2024 onwards. A soft copy containing the syllabi is attached herewith and it is also available on university website www.unishivaji.ac.in. (Online Syllabus)

The question papers on the pre-revised syllabi of above mentioned course will be set for the examinations to be held in October /November 2023 & March/April 2024. These chances are available for repeater students, if any.

You are, therefore, requested to bring this to the notice of all students and teachers concerned.

Thanking you,

Yours faithfully,

Dr. S.M. Kubal
(Dy Registrar)

Copy to:

1	Director, Board of Evaluation and Examination	7	Centre for Distance Education
2	The Dean, Faculty of IDS	8	Computer Centre / I.T.cell
3	The Chairman, Respective Board of Studies	9	Affiliation Section (U.G.) / (P.G.)
4	B.A.,B.Com.,B.Sc. Exam	10	P.G.Admission / P.G.Seminar Section
5	Eligibility Section	11	Appointment Section -A/B
6	O.E. I, II, III, IV Section	12	Dy.registrar (On/ Pre.Exam)

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

CBCS PATTERN AS NEP 2020

Revised Syllabus for

B.A.B.Ed.Part-II

(Semester III and IV)

Faculty of InterDisciplinary Studies (IDS)

(Introduced from June 2023 and onwards)

Subject to the Modifications that will be made from time to time

(A)

B.A.B.ED. – Part II

Course Structure for (B.A.B.ED. – II)

(To be implemented from the Academic year 2023-24)

Semester III - Duration: 6 Months									
Teaching Scheme					Evaluation Scheme				
Sr. No.	Course	No. of Lecture	Hours'	Credits	Theory	Internal	Total Marks	Min. Marks (for passing)	Exam Duration (Hrs.)
1.	DSC-III(Marathi/Hindi/English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
2.	DSC-IV(Marathi/Hindi/English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
3.	DSC-III(History/Geography)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
4.	DSC-IV(History/Geography)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
5.	AECC-III(Com. English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
6.	CC-I HS/HD	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
7.	AECC EVS (Environmental Science)	4	3.3						
Perspective in Education (Theory)									
8.	CC-T-104 (Understanding Discipline & Subject)	4	3.3	2	40	10	50	16+4=20	2
9..	CC-T 105(Yoga Education)	30(4 Hrs. per week)	3.3	2	40	10	50	16+4=20	2
Total Marks & Credits)		36	28.6	16	320	80	400		

(B)**STRUCTURE OF PRACTICUM COMPONENT****B.A.B.ED.II SEM-III**

Sr. No.	Course Code	Title	Credits	Min Marks (for Passing)	Marks
1.	CC-P 301	ICT in Education	2	25	50
2.	CC-P 302	Diagnostic and Enriching the (Micro) Teaching Skills	2	25	50
3.	CC-P 303	Lesson Planning workshop and Demonstration Lesson			
4.	CC-P 304	Workshop on Constructivist Approach to Teaching/Learning	2	13	25
5.	CC-P 305	Diagnostic Test on Content Knowledge and Remedial Programme	2	25	50
6.	CC-P 306	Action Research Workshop and Conduct of Action Research	1	13	25
Total					200

(C)

Sr.No.	Course Code	Title	Credits	Marks	Min Marks (for Passing)
1.	CC-P 305	Assignment	2	10	25
2.		Viva		30	
3.		End Examination		10	

$$(A) + (B) + (C) = \text{Total}$$

$$400 + 200 + 50 = 650$$

(A)

B.A.B.ED. – Part II

Course Structure for (B.A.B.ED. – II)

(To be implemented from the Academic year 2023-24)

Semester IV - Duration: 6 Months									
Teaching Scheme					Evaluation Scheme				
Sr. No.	Course	No. of Lecture	Hours'	Credits	Theory	Internal	Total Marks	Min. Marks (for passing)	Exam Duration (Hrs.)
1.	DSC-V (Marathi/ Hindi/English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
2.	DSC-VI (Marathi/ Hindi/English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
3.	DSC-V (History/ Geography)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
4.	DSC-VI (History/ Geography)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
5.	AECC-III(Com. English)	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
6.	AECC EVS (Environmental Science)	4	3.3	4	70	30	100	25+10=35	3
7.	CC-II HS/HD	4	3.3	2	40	10	50	14+4=18	2
Perspective in Education (Theory)									
8.	CC-T-107 (Gender, School & Society)	4	3.3	2	40	10	50	16+4=20	2
9.	CC-TPd 108 Pedagogy of School Subject One Part – 1 (Marathi/Hindi/ English)	4	3.3	2	40	10	50	16+4=20	2
10.	CC-TPd 109 Pedagogy of School Subject Two Part – 1 (History /Geography)	4	3.3	2	40	10	50	16+4=20	2
Total Marks & Credits)		40	30.5	22	430	120	550		

(B)

STRUCTURE OF PRACTICUM COMPONENT

B.A.B.ED.II SEM-IV

Sr. No.	Course Code	Title	Credits	Min Marks (for Passing)	Marks
1.	CC-P 401	Simulated Teaching Workshop- 1+1 lesson each method	1	13	25
4.	CC-P 402	Workshop on Models of Teaching	1	13	25
5.	CC-P 403	School Internship(4 Weeks)	4	50	100
Total					150

(C)

Sr.No.	Course Code	Title	Credits	Marks	Min Marks (for Passing)
1.	CC-P 305	Assignment	2	10	25
2.		Viva		30	
3.		End Examination		10	

(A) + (B) + (C) = Total

550+150+50= 750

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- III Semester

Ed.-4 Understanding Disciplines and Subject

Contact Hours: 02 Hours Per week	Total Marks: 50
Credit: 02	External Assessment: 35
Total Instructional Hours : 30	Internal Assessment: 15

Course Objectives-

1. To enable student teachers to reflect on the nature and role of disciplinary knowledge in the school curriculum.
2. To enable student teachers to know different disciplinary areas.
3. To enable student teachers to know the changing scenario in the disciplinary areas.
4. To enable student teachers to know the changing role of a teacher.

Unit-1 Disciplinary knowledge –

(09 marks, 8 hrs.)

- a) Concept and meaning of Disciplinary knowledge.
- b) Nature and role of disciplinary knowledge in the school curricula.
- c) Paradigm shifts in the nature of disciplinary areas as social science, natural science, maths and linguistics.
- d) Concept and role of a discipline according to John Dewey, plato, swami vivekanand and M. K. Gandhi.

Unit-2 Need of teaching discipline

(09 marks, 8 hrs.)

- a) Need of teaching western science ,maths and philosophy in school and college.
- b) Science and maths –Vehicles of national development.
- c) Co-relation between discipline and school subject.
- d) Procedure to design of school subjects.
- e) Changing role of a teacher

Unit -3 Interdisciplinary nature of school subject-

(08 marks, 7 hrs.)

- a) Concept and meaning of interdisciplinary nature of school subject.
- b) Approaches of disciplines- multidisciplinary, interdisciplinary, and trans disciplinary
- c) Difference between interdisciplinary knowledge and multidisciplinary knowledge
- d) Need of learner oriented school curricula.

Unit -4 Understanding hospitality and horticulture

(09 marks, 7 hrs.)

- a) Concept and meaning of hospitality.

- b) Multiculturalism in hospitality and legal aspects of hospitality management.
- c) Multicultural and international issues in hospitality.
- d) Concept, scope and importance of horticulture.
- e) Branches of horticulture and its classification.
- f) Importance of horticulture in poverty reduction.
- g) National and state level agencies involved in horticultural development.

Sessional work- (any one of the following)

(15 marks)

1. Prepare a presentation on hospitality management.
2. Prepare a layout of nutrition garden.
3. Visit to private orchards and cold storage unit and make a report.
4. Seminar on 'socio cultural perspective of mathematics.
5. Prepare a presentation on 'Difference between disciplinary knowledge and integrated curriculum.

References-

- Deng, z. (2013) School subjects and academic disciplines. In. A. Luke , A. Woods, and K. Weir (Eds) curriculum, Syllabus design and equity. A Primer and model- Routledge .
- Goodson, I. F, and Marsh , C. J. (2005) Studying school subjects. A guide .Routledge.
- Parekh , B. C. (2000) Rethinking multiculturalism ,cultural diversity and political theory (pp . 213-230) palgrave.
- Jitendrasingh (2006)Basic horticulture , Kalyani Publishers, New Delhi.
- Adams C. R and M.P. Early. (2004)Principles of horticulture . Butterworth –Heinemam, oxford university press.

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- III Semester

Ed.-5 Yoga Education

Total Credit : 02

External Examination : 50

Total Marks :50

Total Hours : 30 (per week 3 hrs)

**Record of activities (Work book
and Practical File to be maintained)**

Objectives

The Student teacher will be able to :

1. Define the concept of Yoga
2. Know the Yoga practices for healthy living
3. Know relationship between Yoga & Physical Development

Course Content

Unit - 1 Introduction to Yoga and Yoga practices

- a. Meaning and Definitions of Yoga
- b. Principles of Yoga and yogic practices (Do's & don'ts)
- c. Introduction to schools of Yoga
- d. Introduction to Yoga texts : Astanga Yoga of Patanjali

Unit - 2 Yoga and Health

- a. Concept dimensions of health
- b. Potential causes of ill health according to Yoga
- c. Yoga as a preventive and promotive health care for holistic health and wellness

Unit - 3 Applied Yoga for Secondary Education

- a. Yoga practices for concentration development
- b. Yoga practices for memory development
- c. Yoga practices for eye sight improvement
- d. Yoga practices for voice culture

Unit - 4 Yoga and Physical Development

- a. Yoga practices for Physical flexibility
- b. Yoga practices for Physical stamina
- c. Yoga practices for Physical endurance
- d. Yoga practices for increasing lung capacity

Reference

Yoga Education for Bachelor's Degree in Education, National Council for Teacher Education, New Delhi, June 2015

Yoga Education for Diploma in Elementary Education, NCTE, New Delhi, June 2015 (Available on-line)

P-8 Information and Communication Technology in Education

Total Credit : 02

Total Marks :50

Total Hours : 45 hours

Objectives

On completion of this course the students will be able to :

1. understand the fundamentals of ICT in education
2. apply ICT in Education
3. understand the computer and other e-technologies used in instructions and evaluation
- 4 .use of ICT to the conduct of the research and research communication.

Course Content

1. Prepare a note on ICT & its nature (own handwriting)
2. Use Word processor :*MS Word* and write a leave letter to your Principal. .(Print-out)
3. Use Spread sheet Package: *M.S Excel* and calculate Mean. .(Print-out)
4. Use Spread sheet Package: *M.S Excel* and calculate Median. .(Print-out)
5. Use Spread sheet Package: *M.S Excel* Graphs : bar graph ; pie chart etc.
6. Use presentation package :*MS-Power-Point* and prepare 10 to 12 slides on a topic of school content (Print handouts)
7. Prepare a note on Cyber- crime ,Cyber law (own handwriting)
8. Prepare a note on Virus scanning as a Utility software(own handwriting)
9. Use interactive white board(smart board) and teach for five minutes.

Essential Readings

- Bharihok Deepak. (2000). Fundamentals of Information Technology. Pentagon Press: New Delhi
2. Conrad, Keri (2001). Instructional Design for Web based Training. HRD Press
3. Crumlish Christian (1999). The Internet No Experience Required. BPB Publications: New Delhi

4. Evant, M: The International Encyclopedia of Educational Technology.
5. Jain Amit; Sharma Samart; & Banerji Saurab (2002). Microsoft Word for Beginners. NISCOM, CSIR: New delhi
6. Jain Amit; Sharma Samart; & Banerji Saurab (2002). Microsoft Excel for Beginners. NISCOM, CSIR: New delhi
7. Jain Amit; Sharma Samart; & Banerji Saurab (2002). Microsoft PowerPoint. NISCOM, CSIR: New delhi
8. James,K.L. (2003). The Internet: A User's Guide. Prentice Hall of India Pvt.Ltd: New Delhi
9. Lee, William W., Dianna, L. Owens, (2001) Multimedia based Instructional design: Computer Based Training. Jossey-Bass
10. Sanders Donald, H. (1998). Computers Today. McGraw Hill Book Company: New Delhi
11. Sarkar, S.K. & Gupta, A.K.(1998). Elements of Computer Science. S.Chand & Company: New Delhi
12. Saxena Sanjay. (2000). A First Course in Computers. Vikas Publishing House Pvt.Ltd: New Delhi
13. Mishra, S.(Ed.) (2009). STRIDE Hand Book 08: E-learning. IGNOU:New Delhi. Available at

Web Addresses :

<http://www.librareis.psu.edu/>

<http://www.searchenginewatch.com.> (ALTA ViSTA, EXCITE, HOTBOT, INFOSEEK)

<http://www.teacher.net.>

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- III Semester

CC-P 302 Diagnostic and Enriching the Teaching Skills

अध्यापन कौशल्यांचे निदान व अध्यापन कौशल्य समृद्धी

कालावधी - 60 तास (10 दिवस) श्रेयांक.. 02

गुण - 50

प्रथम वर्ष - बी. एड. प्रवेश पूर्ण झाल्यावर दोन आठवड्यांनंतर

अध्यापन कौशल्य निदानाची उद्दीष्टे

1. छात्राध्यापकांमधील प्रगत व अप्रगत अध्यापन कौशल्यांचा शोध घेणे.
2. अध्यापक महाविद्यालयामध्ये अध्यापन कौशल्य समृद्धीसाठी कोणती कौशल्य निश्चित करावयाची यासाठीच्या नियोजनास मदत करणे.

पुर्वनियोजन :

1. **ठाटविभागणी-** ५० छात्राध्यापकांची सातठाटात विभागणी करावी. सात ते आठ विद्यार्थ्यांचा एकठाटात समावेश करावा. शक्यतो अध्यापन पद्धतीनुसार संबंधित मार्गदर्शकाकडे त्या त्या अध्यापन पद्धतीचे छात्राध्यापक जातील या संबंधी नियोजन करावे
2. **पाठ तयारी बाबत सूचना-** प्रत्येक छात्राध्यापकाला किमान २० मिनिटे कोणत्याही एक घटनेवर अध्यापन करावयाचे आहे याची सूचना एक दिवस आगोदर द्यावी. पाठ कसा घ्यावा यासंबंधी मार्गदर्शकांनी कोणत्याही प्रकारचे मार्गदर्शन करू नये.

३. पाठासाठी वेळ २० ते २५ मिनिटे द्यावा.
४. पाठ सुरू असताना हाट मार्गदर्शकांनी पाठ घेणा-या छात्राध्यापकांच्या कौशल्याचे निदान करावे (कौशल्य निदान श्रेणी / तक्ता देण्यात आला आहे.)
५. कौशल्य निदान श्रेणी / तक्त्याचे विश्लेषण करून छात्राध्यापकांची अप्रगत असणारी कौशल्ये मार्गदर्शकांनी निश्चित करावीत.
६. सर्व हाट मार्गदर्शकांनी एकत्र येवून छात्राध्यापकांना आवश्यक असणा-या अध्यापन कौशल्यांची निश्चिती करून अध्यापन कौशल्य समृद्धी कार्यक्रमाचे नियोजन करावे.
७. कौशल्य निदान प्रक्रिया- कालावधी - सहा तास

शिक्षक प्रशिक्षकांसाठी अध्यापन कौशल्य निदान तक्ता / श्रेणी

श्रेणी तक्ता नं १

अ.न.	कौशल्य	पूर्णातः घडले	अंशतातः घडले	घडले नाही व आवश्यक नाही	घडले नाही पण आवश्यक होते
१	सज्जता प्रवर्तन कौशल्य				
२	शिक्षकांनी शिक्षकव्या पूर्वी विद्यार्थ्यांचे लक्ष शि विषयाकडे केंद्रित केले काय?				
३	शिक्षकांनी शिक्षकव्यापूर्वी विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या पूर्व ज्ञानाची जाणीव करून दिली काय?				
४	शिक्षकांनी शिक्षकव्यापूर्वी विद्यार्थ्यांमध्ये जिज्ञासा निर्माण होण्यासाठी प्रेरणादायी कृती केल्या काय?				
५	शिक्षकांनी शिक्षकव्यापूर्वी शिक्षकव्याचा हेतू नेमके काय शिक्षकविगार ते स्पष्ट केले काय?				
६	चेतक बदल कौशल्य				
७	शिक्षकविताना शिक्षकांनी अर्थपूर्ण हालचाली केल्या का?				
	शिक्षकांनी शिक्षकविताना आशयनुरूप योग्य हावभाव केले काय?				
	शिक्षकविताना शिक्षकांनी आशयनुरूप आवाजात योग्य तो बदल केला का?				

८	शिक्षविषयात विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्षा सहभागी करून घेतले का?				
९	फलक लेखन कौशल्य फलकाच्या वापरापूर्वी शिक्षकांनी फलकाची स्थिती, प्रवेश योजना, लेखन साधने, प्राथमिक नोंदीची दक्षल घेतली काय?				
१०	शिक्षविषयात येणारे नवे शब्द विद्यार्थ्यांचा प्रतीसाद, फलकावर नोंदविला काय?				
११	विद्यार्थ्यांचे लक्ष वेधण्यासाठी व ते टिकवून ठेवण्यासाठी फलकाद्वारे काही लक्षवेधी ठेवली गेल्या काय?				
१२	फलकावर आकृत्या आढताना भौमितीक साधनांचा उपयोग केला का?				
१३	फलकावर केलेले लेखन विद्यार्थ्यांनी वहीत उतरवून घेतल्याची खात्री केली का?				
१४	फलकाचा नियोजनबद्ध वापर केला का?				
१५	फलक लेखन करताना केलेले लेखन सगळ्यांना दिसावे याची काळजी उभे राहताना घेतली का?				
१६	फळयावर केलेले लेखन वाचनीय होते का?				
१७	फळयावर केलेले लेखन शुध्द होते का?				
१८	शैक्षणिक साधनांचा अध्यापनात वापर कौशल्य अध्यापनात वापरावयाच्या साधनांची अध्यापनापूर्वी कात योग्य पध्दतीने मांडणी केली का?				
१९	अध्यापनात वापरलेली साधने आशयानुरूप होती का?				
२०	शैक्षणिक साधने निरीक्षण करताना नेमके कोणते घटक निरीक्षण करावे या बाबत महत्त्वपूर्ण सूचना दिल्या का?				
२१	एकाच घटकासाठी अनेक साधने वापरली का?				
२२	संवाद कौशल्य प्राप्त ज्ञान पूर्वज्ञानाशी जोडले का?				
२३	प्राप्त ज्ञानाचा समान परिस्थितीत उपयोग करून दाखविला का?				
२४	प्राप्त ज्ञानाचा समानपरिस्थितीत दुसरा उपयोग करावा ते सांगितले का?				
२५	प्राप्त ज्ञानाचा पुढील अध्ययनाशी संबंध जोडला का?				

शिक्षक प्रशिक्षणासाठी अध्यापन कौशल्य निदान तक्ता / श्रेणी

तक्ता न.२

अ.न.	कौशल्य	८० टक्के घडले	किमान एक ते दोन वेळा	अजिबातच घडले नाही
१	स्पष्टीकरण कौशल्य शिकवताना आशयात आलेले कुठेन शब्द विविध उदाहरणे, प्रतिशब्दांद्वारे स्पष्ट केली आहेत. तसेच बोलताना छोट्या छोट्या वाक्यांचा वापर केलेला आढळतो. आवश्यकतेनुसार मुद्यांची पुनरावृत्तीही आढळते.			
२	उदाहरणे व दाखले			

	शिक्किताना विविध तत्त्व, नियम, संकल्पना विविध उदाहरणाच्या आधारे समजावून दिल्या आहेत. तसेच त्याआधारे विद्यार्थ्यांना नियम / संकल्पना सांगण्यास साक्षितले आहे.			
३	मुलभूत प्रश्न संपूर्ण वर्गाला समजेल असे सुस्पष्ट, व्याख्यादृष्ट्या निर्दोष प्रश्न विचारलेले दिसतात. प्रश्नानंतर उत्तर देण्यास विद्यार्थ्यांना पुरेसा वेळही दिलेला आढळतो.			
४	मुक्त प्रश्न विद्यार्थ्यांना विचार करून उत्तर द्यावे लागेल असे प्रश्न विचारलेले आहेत.			
५	शोधक प्रश्न विद्यार्थ्यांना उत्तर देता आले नाही किंवा त्यांनी अपूर्ण उत्तर दिले तरी त्यांच्याकडूनच पूर्ण उत्तर मिळविण्याचा प्रयत्न शिक्षकांनी केलेला दिसतो.			
६	प्रत्याभरणासाठी अध्यापन कृती आपण शिकविलेले मुलांना कळले की नाही याची वेळोवेळी खात्री करून घेतलेली दिसते. समजले नसेल अशा वेळी वेळोवेळी पद्धतीने पुन्हा तोच आशय समजावून साक्षितला आहे.			
७	प्रबलन कौशल्य मुलांना प्रोत्साहन मिळावे म्हणून त्यांनी दिलेल्या उत्तराला शिक्षकांनी 'छान,' 'शाब्बास,' 'हं,' 'बरोबर,' इत्यादी प्रतिसाद दिलेले दिसतात. विद्यार्थी चुकला तर त्याला न रागावता चुकल्यात आणून दिलेली दिसते.			

तज्ज्ञांनी संबंधित विद्यार्थ्यांची प्रगत व अप्रगत कौशल्य कोणती याची पुढील चौकटीत नोंद करावी

अ.न.	प्रगत कौशल्य	अप्रगत कौशल्य
१		
२		

३		
४		
५		

तज्ज्ञाचे नांव व सही

सूचना -

Skill Diagnostic Test छात्राध्यापकांनी प्रवेश घेतल्यानंतर सुरुवातीलाच घेऊन बाकीची प्रॅक्टीकल सुरु करावीत.

अध्यापन कौशल्य समृद्धी प्रात्यक्षिकाची उद्दिष्टे -

1. सूक्ष्म अध्यापन संकल्पना, इतिहास व महत्त्व स्पष्ट करणे.
2. विशिष्ट अध्यापन कौशल्ये विकसित करणे.
3. अध्यापनात आत्मविश्वास निर्माण करणे.
4. सूक्ष्म अध्यापन कौशल्याचा सराव देणे व कौशल्य विकसित करणे.
5. सुधारणा होण्यासाठी प्रत्याभरण देणे.
6. आत्मसात केलेल्या कौशल्या कौशल्यांचे एकात्मीकरण करणे.

अध्यापन कौशल्य समृद्धी प्रात्यक्षिकाच्या प्रभावी आयोजनासाठी काही मार्गदर्शक तत्त्वे पाळावीत.
कालावधी 54 तास (9 दिवस)

1) तात्त्विक माहिती -

प्रथम सूक्ष्म अध्यापन संकल्पना, इतिहास, वैशिष्ट्ये, सूक्ष्म अध्यापन कृतिसत्र स्वरूप स्पष्ट करावे. त्यानंतर विविध अध्यापन कौशल्यांचा परिचय (त्यांचा अर्थ, उपकौशल्ये, अध्यापन महत्त्व) करून द्यावा.

सर्व शालेय विषयांना आवश्यक अशी अध्यापन कौशल्ये निश्चित करावीत.

एखाद्या अध्यापन कौशल्याची तात्त्विक माहिती देऊन त्यात कौशल्याचे महत्त्व, अध्यापनातील त्या कौशल्याचे स्थान, महत्त्व, कौशल्याची उपकौशल्ये विविध उदाहरणे देऊन (उदाहरणे सर्व शालेय विषयातील) स्पष्ट करावीत.

2) नमुना सादरीकरण (Modelling) -

नमुना निरीक्षणातून आपण कौशल्य शिकतो. शिक्षक प्रशिक्षकांनी नमुना सादरीकरणासाठी खूप परिश्रमपूर्वक नियोजन करावे. कौशल्याचे विशिष्ट घटक केव्हा, कोठे व कसे घडले हे निरीक्षण करणाऱ्यांना कळले पाहिजे. अपेक्षित कौशल्यांचा अधिकतम वापर व त्याज्य घटकांचा पूर्ण अभाव असला पाहिजे. नमुना सादरीकरणाचे पुनर्निरीक्षण करता यावे यासाठी नमुना पाठाचे व्हिडिओ रेकॉर्डिंग करावे. त्यांची सी. डी. बनवावी.

नमुना सादरीकरण फक्त पाच कौशल्यांचे न होता सर्व विषयांना आवश्यक/उपयुक्त अशा अधिक कौशल्यांचे अध्यापन सादरीकरण व्हावे. त्यापैकी प्रशिक्षणार्थी त्यांच्या अध्यापन पद्धतीस योग्य अशी कौशल्य निवडतील.

नियोजन -

पाच मिनिटांच्या कालावधीत कौशल्याच्या अपेक्षित उपघटकांचा अधिकतम वापर करावयाचा असतो. सूक्ष्म अध्यापन हे आशयमुक्त तंत्र आहे. म्हणून आशय व अध्यापन उद्दिष्ट यास गौण स्थान आहे. म्हणून सूक्ष्म पाठ नियोजनात शिक्षक कृती, विद्यार्थी कृती व कौशल्यातील उपघटक असे तीनच रकाने हवेत. हे नियोजन नेहमी सखोल हवे. नियोजनात वेळेची नोंद केल्यास अधिक चांगले. (ही नोंद अध्या मिनिटाच्या कालावधीची हवी.)

निर्दोष व अचूक नियोजनावर भर द्यावा.

अध्यापन -

सूक्ष्म पाठांचे आयोजन करताना किमान सात ते आठ छात्राध्यापकांचा गट हवा. त्यात एक अध्यापक, एक पाठ निरीक्षक, एक वेळ निरीक्षक (नियंत्रक) व चार विद्यार्थी आवश्यक असतात. जो छात्राध्यापक पुढील पाठ घेणार असेल त्याला मननासाठी वेळ मिळावा. त्यास कोणतेही काम देऊ नये.

कौशल्यातील सर्व अपेक्षित उपकौशल्यांना अधिकतम वाव मिळेल असा आशय निवडण्याबाबत, पाठ नियोजन करण्याबाबत मार्गदर्शन करावे. निरीक्षक जेवढे जास्त तेवढे वस्तुनिष्ठ व सूक्ष्मपणे मापन शक्य होते.

अध्यापनात प्रत्याभरणासाठी व्हिडिओ रेकॉर्डिंग, टेपरेकॉर्डिंग किंवा मोबाईल रेकॉर्डिंग करावे. अध्यापनावेळी छात्राध्यापक विद्यार्थ्यांच्या भूमिकेत गंभीरपणे जाणे महत्वाचे आहे. पाठ निरीक्षक, समय नियंत्रक व भूमिका पालनाची संधी प्रत्येक छात्राध्यापकास मिळावी.

प्रत्याभरण (Feedback) -

प्रत्याभरण हा सूक्ष्म अध्यापनाचा आत्मा आहे. प्रत्याभरण अचूक, नेमके व वस्तुनिष्ठ असावे. चांगल्या बाबी दाखवून प्रोत्साहन द्यावे. तसेच त्रुटी/दोष परखडपणे दाखवून सुधारण्यासाठी मार्गदर्शन करावे. छात्राध्यापकांना प्रत्याभरण देण्यासाठी निरीक्षण कसे करावे व प्रत्याभरण कसे व्हावे याबाबत मार्गदर्शन होणे आवश्यक आहे. प्रत्याभरण - निरीक्षण तक्ता, शिक्षक प्रशिक्षक, व्हिडिओ रेकॉर्डिंग, छात्राध्यापक निरीक्षक व स्वतः अध्यापक यांनी करावे.

प्रत्याभरण मिळाल्यानंतर पुनर्नियोजन करून पुनराध्यापन व्हावे नंतर पुनर्प्रत्याभरणही व्हावे. कोणत्याही तीन कौशल्यांचे अध्यापन व पुनराध्यापन करावे व दोन कौशल्यांचे केवळ अध्यापन घ्यावे.

Integrated Lesson

सेतुपाठ/कौशल्यांचे एकात्मीकरण

तीन कौशल्यांचे अध्यापन पुनराध्यापन व दोन कौशल्यांचे अध्यापन झाल्यावर सर्व कौशल्यांचे एकात्मीकरण करता येण्यासाठी सेतुपाठांचा तात्त्विक भाग स्पष्ट करून सेतुपाठाचे नमुना सादरीकरण करावे व त्यानंतर प्रत्येक छात्राध्यापकांना सेतुपाठ नियोजनात मार्गदर्शन करून सेतुपाठाचे अध्यापन व प्रत्याभरण पूर्ण करावे.

सेतुपाठात शिकवलेली कौशल्ये व न शिकवलेली कौशल्ये यांची एकत्रित गुंफण करणे आवश्यक आहे. कारण सेतुपाठ हा सूक्ष्म अध्यापन व सराव पाठ यांना जोडणारा दुवा आहे. अहवाल लेखन -

अहवाल लेखनात पुढील क्रम हवा.

- 1) सूक्ष्म अध्यापन - अर्थ, इतिहास, स्वरूप व महत्त्व
- 2) सूक्ष्म अध्यापन कौशल्ये (थोडक्यात उपघटक महत्त्व)
- 3) प्रत्यक्ष घेतलेल्या कौशल्यांचा सैद्धांतिक भाग (थोडक्यात)
- 4) अध्यापन व पुनरध्यापनाची टाचणे (नियोजन)
- 5) अध्यापन पुनरध्यापनावरील प्रत्याभरण तक्ते
- 6) सूक्ष्म अध्यापन कृतिसत्राबाबतचे प्रत्याभरण

टीप कौशल्य निदान प्रक्रियेची माहिती छात्राध्यापकानी अहवालात देण्याची आवश्यकता नाही.

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- III Semester

P-10 Lesson Planning Workshop & Demonstration Lessons

पाठनियोजन कृतिसत्र व दिग्द न पाठ (प्रात्यक्षिक)

कालावधी – 36+09 तास ;6दिवस ढ्द श्रेयांक– 01 गुण – 25

mfl'Vs &

1. पाठनियोजनाच्या तात्त्विक भागाची माहिती देणे.
2. वर्गअध्यापनाची उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे यावर व्याख्यान देणे.
3. पाठ्यां ाच्या मूल्यमापन पायऱ्यांची माहिती देणे.
4. पाठनियोजनाचा नमुना तयार करून घेणे.
5. िाक्षक प्रिाक्षकाने दिग्द न पाठ घेणे प्रिाक्षणार्थीनी पाठाचे निरीक्षण करणे व चर्चा घडवून आणणे.

izkR;f{kdkph mfl'Vkuqlkj dk;Zokgh &

Code	ri"khy (Subject)	rkl Hours			xq.k Marks	
		Class Hours.	Preparation Hours.	Total Hours.	Internal	Total
1½	पाठनियोजन कृतिसत्रामध्ये पाठ्यां ा तात्त्विक भागाची माहिती देणे.(पाठ टाचणाची माहिती देणे – प्रस्तावनेपासून मूल्यमापनापर्यंत)	4				
2½	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे यावर व्याख्यान देताना प्रिाक्षणार्थीचे दोन गट करावेत. गट 1 – भाशा व सामाजिक भास्त्रे गट 2 – सायन्स व गणित.	4				
3)	पाठ्यां ाचे मूल्यमापन – मूल्यमापन पायऱ्या – संकलन, उपयोजन, गृहपाठ उदाहरणानुसार मूल्यमापन	3				

	पायऱ्यांची माहिती स्पश्ट करुन सांगणे.					
4)	गटातील प्रात्यक्षिक कार्य – अध्यापन पद्धतीनुसार (५ व ७) पाठनियोजन (पाठ टाचण) तयार करुन घेणे.	10	4			
5)	दिग्द नि पाठ – िाक्षक प्रिाक्षकांनी आपल्या अध्यापन पद्धतीनुसार 30 मिनिटांचे पाठटाचण काढणे ते काच फलकामध्ये लावणे व त्याचा निरीक्षण तक्ता करुन सर्व प्रिाक्षणार्थीसमोर 30 मिनिटात भालेय विद्यार्थ्यांवर पाठ घेऊन दाखविणे व त्यावेळी वर्गातील दोन प्रिाक्षणार्थी निवडून आपल्या पाठाचे निरीक्षण करण्यास सांगणे व पाठ संपल्यानंतर निरीक्षकांनी केलेल्या निरीक्षणातील प्रत्येक बाबींवर चर्चा करणे. (चांगल्या बाबी व त्रुटी	15	5		25	25
	एकूण	36	9	45	25	25

छवजम .

मराठी, हिंदी, इंग्रजी विशयाच्या िाक्षक प्रिाक्षकांनी प्रत्येकी एक याप्रमाणे गद्य, पद्य, व्याकरणांचे पाठ सर्व प्रिाक्षणार्थीसमोर द्यावेत व राहिलेल्या घटकांचे (गद्य, पद्य, व्याकरण, लेखन) पाठ विविध अध्यापन पद्धतीने आपआपल्या अध्यापन पद्धतीच्या गटात घेऊन दाखवावेत व चर्चा करावी.

P-11 Workshop on Constructivist Approach to Teaching/Learning

ज्ञानरचनावादी कार्य ाळा

कालावधी – 36 तास.

म्वलंडा . 01

गुण – 25

उद्दिष्टे :-

1. ज्ञानरचनावादाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे.
2. ज्ञानरचनावादाची मूलतत्त्वे व गृहितकाचे आकलन होण्यास मदत करणे.
3. ज्ञानरचनावादी ि ाक्षक/ि ाक्षकांची भूमिका समजण्यास मदत करणे.
4. परंपरागत अध्ययन अध्यापन व ज्ञानरचनावादी अध्ययन अध्यापन यातील फरक समजण्यास मदत करणे.
5. ज्ञानरचनावादी अध्ययन प्रक्रियेची वैि ाष्ट्ये समजण्यास मदत करणे.
6. ज्ञानरचनावादी अध्ययन प्रक्रियेची वैि ाष्ट्ये सांगून कृतियुक्त अध्ययन, गट पाडणे, भोधक प्र ाच्या आधारे विद्यार्थी काय ि ाकले ते पाहण्यास मदत करणे
7. अप्रगत विद्यार्थ्यांसाठी गटचर्चा करून त्यांच्या विकासासाठी प्रयत्न करणे.
8. विद्यार्थ्यांची संपादन क्षमता विकासासाठी अध्ययन पद्धती भोधणे.

ज्ञानसंरचनावाद कार्य ाळा कार्यवाही :-

1. ज्ञानरचनावाद संकल्पना व ओळख व्याख्यान घ्यावे. या व्याख्यानामध्ये ब्रुनर पियाजे व अयोगाटस्कीच्या उपपत्तीचा सैद्धांतिक भाग सांगता व्याख्यान एक तासाचे असावे.
2. ज्ञानरचनावादाची मूलतत्त्वे व गृहितके – या विषयावर दुसरे व्याख्यान असावे, ह्या व्याख्यानाला एक तासाचा वेळ द्यावा.
3. ज्ञानसंरचनावादाचा प्रभाव अभ्यासक्रम, अध्यापन, मापन या संकल्पनावर कसा आहे ते स्पष्ट करावे यासाठी अभ्यासक्रमाची संकल्पना, त्यावर आधारित पाठ्यपुस्तके त्यांची रचना ज्ञानरचनावादावर क िी झाली आहे ते स्पष्ट करावे. यासाठी एक व्याख्यान ठेवावे व या व्याख्यानावर आधारित प्रथम अध्यापन पद्धतीनुसार गट पाडून अभ्यासक्रम व पाठ्यपुस्तकावर आधारित प्रात्यक्षिक घ्यावे.

4. ज्ञानरचनावाद व िाक्षकाची भूमिका व ज्ञानरचनावादी विद्यार्थ्यांची वैिाश्ट्ये – या विशयावर व्याख्यान द्यावे.
5. ज्ञानरचनावादी अध्ययन प्रक्रियेची वैिाश्ट्ये, पारंपरिक अध्ययन व ज्ञानरचनावादी अध्ययन यातील फरक यावर एक व्याख्यान द्यावे.
6. ज्ञानरचनावादी पाठाचा आराखडा तयार करून घ्यावा. यासाठी संपूर्ण वर्गावर व्याख्यान द्यावे पाठाचा आराखडा तयार करताना – विद्यार्थ्यांना द्यायचे अध्ययन अनुभव विद्यार्थ्यांचे पूर्वज्ञान कसे तपासणार त्याचा गटकार्या िा संबंध कसा जोडणार? चेतक प्र न/ िोधक प्र न – कृतियुक्त अध्ययन, विद्यार्थ्यांनी अध्ययन साहित्य तयार करणे. विद्यार्थ्यांना स्वतः विचार करण्यास प्रवृत्त करून गटात झालेले संवाद, विद्यार्थ्यांनी विचार करताना वापरलेल्या प्रतिमा, तसेच त्या घटकातून विद्यार्थी काय िाकले? या सर्व बाबींचा विचार करावा.
7. अप्रगत विद्यार्थी – चर्चा (गटचर्चा) अप्रगत विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी प्रयत्न, यावर व्याख्यान घ्यावे.
8. संपादन क्षमता विकासासाठी अध्ययन पद्धती यावर व्याख्यान
 1. कार्यपत्रके
 2. गटअध्ययन
 3. चाचणी संच
 4. गट तपासणी
 5. प्र नपेढ्या

व्याख्यान घेऊन वरील बाबी विद्यार्थ्यांकडून करून घ्याव्यात. दोन अध्यापन पद्धतीची दोन ज्ञानरचनावादी पाठाची टाचणे काढून त्यापैकी पहिल्या अध्यापन पद्धतीचे पाठ पिअरगटामध्ये सरावासाठी घ्यावेत.

दुसऱ्या अध्यापन पद्धतीचे पाठ भालेय अनुभव कार्यक्रामामध्ये घ्यावेत

अ.क्र.	तपिािल	तसिका
1	ज्ञानरचनावाद संकल्पना व ओळख	1
2	ज्ञानरचनावादाची मूलतत्त्वे व गृहितके	1
3	ज्ञानरचनावादी अध्ययन प्रक्रियेची वैिाश्ट्ये, पारंपरिक अध्ययन व ज्ञानरचनावादी अध्ययन यातील फरक	2
4	ज्ञानरचनावादाची कार्यनीती	2

5	ज्ञानसंरचनावादाचा अभ्यासक्रम, अध्यापन, मापन या संकल्पनावर प्रभाव	1
6	ज्ञानरचनावाद व शिक्षकाची भूमिका व ज्ञानरचनावादी विद्यार्थ्यांची वैशिष्ट्ये	1
7	अभ्यासक्रम व पाठ्यपुस्तकावर आधारित –गटात प्रात्यक्षिक	2
8	ज्ञानरचनावादी पाठाचा आराखडा – व्याख्यान	2
9	ज्ञानरचनावादी पाठाचा आराखडा – गटात प्रात्यक्षिक	3
10	अप्रगत विद्यार्थी – चर्चा (गटचर्चा) अप्रगत विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी प्रयत्न	1
11	संपादन क्षमता विकासासाठी अध्ययन पद्धती– व्याख्यान	1
12	संपादन क्षमता विकासासाठी अध्ययन पद्धती– गटात प्रात्यक्षिक	1
13	दोन अध्यापन पद्धतींची दोन ज्ञानरचनावादी पाठाची टाचणे काढणे	6
14	एका अध्यापन पद्धतीच्या पाठाचा पिअरगटामध्ये सराव	12
	एकूण	36

अहवाल लेखन –

वरील सर्व व्याख्यानांचा सारांश घेऊन अहवाल लेखन करावे. अहवालासाठी अनुक्रमणिका करावी. सदर कार्य गाळेची उद्दिष्टे, व्याख्यान 1 ते 5 सारांश लिहून परिशिष्टामध्ये ज्ञानरचनावादावर आधारित पाठाची टाचणे जोडावीत

मूल्यमापन –

अहवाल लेखन	– 5 गुण
प्रथम अध्यापन पद्धती ज्ञानरचनावादी पाठ	– 7 ^० 5 गुण
द्वितीय अध्यापन पद्धती ज्ञानरचनावादी पाठ	– 7 ^० 5 गुण
गटकार्यातील सक्रीय सहभाग	– 6 गुण

P-13 Diagnostic test on Content knowledge & Remedial Programme

विशयज्ञान निदान चाचणी आणि उपचारात्मक कार्यक्रम

कालावधी – ३६३० तास श्रेयांक-०२ गुण-५०

उद्दिष्टे :-

१. प्रि शिक्षणार्थीच्या विशयज्ञानाचे निदान करून, विशयज्ञान समृद्धिच्या उपचारात्मक कार्यक्रमाची आखणी करणे.
२. प्रि शिक्षणार्थीच्या अध्ययन अध्यापन क्षमता, संप्रेशण कौ ल्य, सादरीकरण कौ ल्य यांचे निदान करून त्यामधील समस्या निराकरण करणारे उपचारात्मक कार्यक्रम राबविणे.
३. कने लंउंफलंव जीवनमूल्ये, जीवन कौ ल्ये , अध्यापक व्यवसायाचे ज्ञान व कौ ल्ये यांवर आधारित अध्यापक ि शिक्षण देऊन प्रि शिक्षणार्थीची गुणवत्ता वाढविणे.

कार्यनीती –

प्रि शिक्षणार्थीनी प्रवे ा घेतल्यानंतर अध्यापन पद्धतीच्या मार्गद किांनी आपआपल्या विशयाच्या विद्यार्थ्यांची विशयज्ञान निदान चाचणी घ्यावी. ही चाचणी ५० गुणांची असावी. प्रत्येक विशयाच्या मार्गद कि प्रि शिक्षकांनी आपल्या विशयासाठी परिपूर्ण निदानात्मक चाचणी तयार करावी. विशयांच्या सर्व भाखा, सर्व अंगे यांवर आधारित परिपूर्ण निदानात्मक चाचणी तयार करावी. महाराष्ट्र भासनानें ब्ज घेतलेली आहे. ब्ज मध्ये आलेल्या बाबी पुन्हा तपासण्याची गरज नाही. भाशा विशयाला विशयज्ञान निदान चाचणी दोन प्रकारची घ्यावी (१) विशयज्ञान लिखित चाचणी (२) विशयज्ञान मौखिक चाचणी सदरच्या दोन चाचण्यांमध्ये विशयज्ञान व भाशिक कौ ल्यांवर आधारित प्र न असावेत.

भाशेप्रमाणे भास्त्र, गणित, इतिहास, भूगोल या विशयावर विशयज्ञान निदान चाचणी क िी तयार करता येईल याचा विचार संबंधित विशयांतील मार्गद कि प्रि शिक्षकांनी करावा. विशयज्ञान निदान चाचणीच्या आधारे आपआपल्या विशयातील गतिमंद, मतिमंद, सर्वसामान्य, हुशार विद्यार्थ्यांना सक्षम, व्यासंगी, विशयज्ञान समृद्ध विशय ि शिक्षक तयार करण्यासाठी उपचारात्मक कार्यक्रम राबवून विशयज्ञान समृद्ध करावे.

कालावधी – निदानासाठी – घड्याळी ६ तास.

उपचारात्मक अध्यापन – कने लंउंफलंव आव यकतेनुसार ३० जें करावे.

सदरच्या प्रात्यक्षिकामध्ये उपचारात्मक कार्यक्रम खालील बाबींवर तयार करून उपचारात्मक अध्यापन घेता येईल.

1. विशयज्ञान समृद्धी
2. संप्रेशण कौशल्य विकास
3. अध्ययन अध्यापन क्षमता विकास
4. सादरीकरण क्षमता
5. जीवनमूल्ये व जीवनकौशल्य विकास
6. मराठी, हिंदी, इंग्रजी भाशा ज्ञान (प्रमाण भाशा) प्रमाण भाशा लेखन, उच्चारण, संभाषण, इत्यादी
7. व्यक्तिमत्त्व व सृजन शीलता विकास

वरील बाबींच्या अनुशंगाने उपक्रम तयार करून त्या उपक्रमांमध्ये प्रशिक्षणार्थींना सहभागी करून घेऊन अध्यापक व्यवसायाचे ज्ञान व कौशल्य यामध्ये प्रावीण्य प्राप्त करून घेता येईल.

वरील प्रात्यक्षिकाचा अहवाल मार्गदर्शक शिक्षक-प्रशिक्षकाने तयार करावा. त्या अहवालामध्ये आपल्या विशयातील गतिमंद विद्यार्थ्यांसाठी सर्वसामान्य विद्यार्थ्यांसाठी व हुशार विद्यार्थ्यांसाठी वरीलपैकी कोणकोणते उपक्रम लाभप्रद झाले त्यांच्या नोंदी ठेवाव्यात.

.....

:

कृतिसं गोधन िं.सं

सं श्वनते दृ2436

श्रेयांक- 01

गुण - 25

उद्दिष्टे - छात्राध्यापकास,

1. कृतिसं गोधनाच, चलन/जजं िरंउअंछलें मदत करणे.
2. कृतिसं गोधनाचे स्वरूप, वै िश्ट्ये, महत्त्व समजण्यास मदत करणे.
3. कृतिसं गोधनाच्या विशय ि चतीची क्षेत्रे समजावून देणे.
4. "संवलं पैंगछं ढृपृलंवजप्सं" उलं रंछंन्दं ळंवछलें उंकज ितछंवण
5. कृतिसं गोधन आराखड्याचे टप्पे व प्रत्येकाचे महत्त्व समजावून सांगणे.
6. कृतिसं गोधन आराखड्यातील प्रस्तावनेमधील - कृतिसं गोधनाची गृहितके, उद्दिष्टे, प्रकल्पाची व्याप्ती व मर्यादा, सं गोधनासाठी नियोजित कार्यपद्धतीचे स्वरूप, नमुना निवड, सामग्री संकलनाची साधने व तंत्रे, सामग्री संकलनाच्या कार्यवाहीचे स्वरूप, सामग्री वि लेशण करण्यासाठीच्या प्रक्रियेचे स्वरूप, सं गोधन कार्याचे वेळापत्रक व प्रकरण योजना, सं गोधन कार्याच्या खर्चाचे अंदाजपत्रक या सर्व बाबी समजावून देणे.
7. कृतिसं गोधन आराखडा तयार करून घेणे
8. "उलं पदंतांतछं" कृती सं गोधन ितछलें उंकज करणे

योग्य कालखंड - जुलैचा दुसरा आठवडा-सैद्धांतिक माहीती द्यावी व भालेय अनुभव कार्यक्रमात सं गोधन पूर्ण करावे.

कार्यनीती -

1. प्रत्येक अध्यापन पद्धतीच्या मार्गद िकानी तिसऱ्या टर्मच्या सुरुवातीला कृतिसं गोधनावरील संदर्भ पुस्तकांची यादी द्यावी.
2. कृतिसं गोधनाच्या तात्त्विक भागावर व्याख्याने आयोजित करावीत.
3. कृतिसं गोधनाचे स्वरूप, वै िश्ट्ये, महत्त्व व गरज या भागासाठी दोन घड्याळी तास द्यावेत. तसेच विशय ि चतीची क्षेत्रे यासाठी दोन घड्याळी तास देऊन प्र ििक्षणार्थीना प्रथम अध्यापन पद्धतीनुसार गटामध्ये बसवून त्यांच्या विशयाच्या मार्गद िकानी प्रत्येक विद्यार्थ्याचे विशय ि चत करून द्यावेत.
4. प्र ििक्षणार्थीचे विशय ि चत झाल्यानंतर कृतिसं गोधनातील प्रत्येक बाबीचे व्यवस्थित विवेचन करण्यासाठी तासिका किंवा घड्याळी तास द्यावेत.
5. वरील सर्व बाबी प्र ििक्षणार्थीच्या लक्षात आल्यानंतर लेखन करून घ्यावे.
6. प्रत्येक अध्यापन पद्धतीच्या मार्गद िकानी कच्चा आराखडा तपासावा. त्यातील दुरुस्त्या समजावून द्याव्यात व त्यानंतर कृतिसं गोधनाचा पक्का आराखडा तयार करायला सांगावे.
7. कृतिसं गोधन आराखडा हस्ताक्षरामध्येच विद्यार्थ्यांकडून लिहून घ्यावा

नियोजन

1. कृतिसं गोधन संकल्पना व सं गोधन समस्यांची क्षेत्रे	1 तास
2. कृतिसं गोधन आराखडा यावर . व्याख्यान	1 तास
3. समस्या निर् चती ;गट कार्यद्व	1 तास
4. कृतिसं गोधन आराखडा आराखडा तयार करणे ;गट कार्यद्व	2 तास
5. संबंधित साहित्य आढावा .व्याख्यान	1 तास
6. कृति सं गोधन कार्य पद्धती	1 तास
7. संबंधित साहित्य आढावा घेणे ;ग्रंथालय कार्यद्व	4 तास
8. अहवाल लेखन .व्याख्यान	2 तास
9. सं गोधन कार्य अमलबजावणी उमेदवारी योजना कालखंड	6 तास
10. माहितीचे वि लेलंछं अर्थनिवर्चन व निश्कर्ष .व्याख्यान	2 तास
अहवाल लेखन	3 तास

Semester IV

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester
Ed.-7 Gender, School and Society

Contact Hours: 02 Hours Per week	Total Marks: 50
Credit: 02	External Assessment: 35
Total Instructional Hours : 30	Internal Assessment: 15

Course Objectives : To enable the student teachers to-

1. Develop basic understanding and familiarity with key concepts-genders gender bias empowerment, gender parity, equity and equality patriarchy and feminism.
2. Understand the gradual paradigm shift from women's studies to gender studies and some important landmarks in connection with gender and education in the historical and contemporary period
3. Learn about gender issues in school, curriculum, textual materials across disciplines pedagogical processes and its intersection with class, caste, religion and region
4. Understand how gender power and sexuality relate to education (in terms of access curriculum and pedagogy)

UNIT I :-GENDER ISSUES- KEY CONCEPTS

(08 marks,7hrs)

- a) Meaning, nature and importance of gender construction sex sexuality, patriarchy, masculinity and feminism
- b) Gender bias gender stereotyping and empowerment
- c) Gender equality and equity in relation with caste, class, region, ethnicity, disability and region
- d) Life skills and training to deal issues of gender

UNIT II-GENDER STUDIES

(11 marks , 9hrs)

- a) Paradigm shift from women's studies to gender studies.
- b) Theories on gender and education: Application in the Indian Context 1)
– socialization theory 2) Gender difference 3) Structural theory 4) Deconstructive theory
- c) Contemporary period- Recommendations of policy initiatives commissions and committees schemes, programmes and plans after 1986.

UNIT III- GENDER IN CURRICULUM

(08 marks, 7hrs)

- a) Gender in text and context in secondary level (Text Book), disciplines classroom management or processes including pedagogy.
- b) Construction of Gender in Curriculum frame work of 21st century.

- c) Teacher as an agent of change.
- d) Ways for reduced teacher, Parents, Attitudes to have high expectations of all girls and boys.

UNIT IV:- GENDER, SEXUAL HARASSMENT AND ABUSE (08 marks, 7hrs)

- a) Meaning, nature types and reasons of harassment.
- b) Sites of Conflict Social and Emotional
- c) Agencies perpetuating harassment family school workplace and media(print and electronic)

SESSIONAL WORK (any one of the following) (15 marks)

- 1) Organizing debates on equity and equality cutting across Gender, Class, Caste, Religion, Ethnicity, Disability and region.
- 2) Project on women role models in various field with emphasis on women in unconventional roles.
- 3) Field visits to schools to observe the schooling processes from a Gender perspective.
- 4) Preparing analytical report on portrayal of women in the field of print and electronic media.
- 5) Preparation of checklist to map classroom process in all types of school.

REFERENCES

- Ahmad, Karuna. 1985. 'The Social Context of Women's Education in India, 1921-81,' in *NewFrontiers of Education*, July-September. New Delhi: 15 (3):1-36.
- Apple, M. W. 1979. *Ideology and Curriculum*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Berger, P. and Luckmann, T. 1966. *The Social Construction of Reality*, Penguin Books.
- Bhasin, Kamla. 2000. *Understanding Gender*. New Delhi: Kali for Women.
- Bhasin, Kamla. 2004. *Exploring Masculinity*. New Delhi: Women Unlimited.
- Bhog, Dipta. 2002. 'Gender and Curriculum,' *Economic And Political Weekly*, Review of WS, Apr 27. Census of India 2001, Series 1., Provisional Population Totals, Statement 15, p. 37.
- Chanana, Karuna. 1990. 'Structures and Ideologies: Socialisation and Education of the Girl Child in South Asia', *Indian Journal of Social Sciences*, vol.3, no.1, pp.53-71.
- Chanana, Karuna. 2001. 'Hinduism and Female Sexuality: Social Control and Education of Girls in India', in *Sociological Bulletin*, 50 (1), March, pp37-63.
- Chanana, Karuna. 1996. 'Gender Inequality in Primary Schooling in India: The Human Rights Perspective', in *Journal of Educational Planning and Administration*, 10 (4), 4 October, pp. 361-81.
- Culley, M, & C. Portuges (eds.) 1985. Introduction to *Gendered Subjects: The Dynamics of Feminist Teaching*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Dube, Leela, 1988. 'On the Construction of Gender: Socialisation of Girls in patrilineal India'.

- In Karuna Chanana (ed.), *Socialisation, Education and Women: Explorations in Gender Identity*. New Delhi: Orient Longman.
- Elson, Diane. 1995. 'Male bias in macro-economics: the case of structural adjustment', in Diane Elson (ed.) *Male Bias in the Development Process*, second edition. Manchester: Manchester University Press.
- Folbre, Nancy. 1994. *Who Pays For The Kids: Gender And Structures Of Constraint*. London and New York: Routledge..
- Ghai, Anita. 2002. Disabled Women: An Excluded Agenda of Indian Feminism. *Hypatia*, Vol.17, No.3.
- Government of India. 1959. Report of the Secondary Education Commission (1952-53).
- Government of India. 1964. Report of the Committee for Differentiation of Curricula for Boys and Girls (1961).
- Government of India. 1974. *Towards Equality: Report of the Committee for the Status of Women in India*. New Delhi: Ministry of Women and Child Development.
- Govinda, R. (ed.). 2002. *India Education Report: A Profile of Basic Education*. New Delhi: Oxford University Press University Press.
- Greene, Gayle and Coppelia Kahn (eds.). 1991. *Making a Difference: Feminist Literary Criticism*. NewYork: Routledge.
- Haggerty, S.M. 1995. 'Gender and teacher development: Issues of power and culture', *International Journal of Science Education*, Vol. 17, No 1.75
- Hamilton, Roberta. 1993. *Feminist Theories*, Left History, Volume 1.
- Hastings, E. (n.d.) Assumptions, expectations and discrimination: Gender issues for girls with disabilities. Framework for Australian Schools. Equity Section .
- <http://www.education.tas.gov.au/equitystandards/gender/framework/assmption.htm> The Hindu, February 10, 2002.
- International Institute for Population Sciences (IIPS) & ORC Macro. 2000. National Family Health Survey (1998-99).
- Jacobsen, Joyce. 1994. *The Economics of Gender*. London: Blackwell Publishers.
- Johnson-Odin, Cheryl. 1991. 'Common Themes, Different Contexts'. In Chandra Talpade Mohanty,
- Ann Russo, and Lourdes Torres (eds.), *Third World Women and the Politics of Feminism*. Bloomington: Indiana University Press, pp. 314-327.

- Jones. G.M. and Wheatley. J. 1988. Factors influencing the entry of women into science and related fields, *Science Education*, 72 (2) 127-142.
- Kabeer, Naila. 1994. *Reversed Realities: Gender Hierarchies in Development Thought*, London: Verso.
- Keller, Evelyn, Fox. 1985. *Reflections on Gender and Science*, Yale University Press, New Haven and London.
- Kumar, Krishna. 1996. *Learning from Conflict*. New Delhi: Orient Longman.
- 76
- DPEP and Primary Education in India, *Economic and Political Weekly* Feb 17.
- Kumar, Nita. 2000. *Lessons from Schools: The History of Education in Banaras*, New Delhi: Sage.
- Morin, Karen. 1995 'The Gender of Geography', *Postmodern Culture*, Volume 5, No. 2.
- Morris, Jenny. 1998. Feminism, Gender and Disability: Text of Paper presented at a seminar in Sydney, Australia.
- http://www.leeds.ac.uk/disability_studies/archivesuk/morris/gender%20and%20disability.pdf
- 77
- Mukhopadhyay Carol C. and S. Seymour (eds.) 1994. *Women, Education and Family Structure in India*, Boulder: Westview Press.
- National Council for Educational Research and Training. 1975. National Curriculum Framework (NCF). New Delhi: Author.
- National Council for Educational Research and Training. 1999. National Steering Committee on Textbook Evaluation, Recommendation and Report II.
- National Council for Educational Research and Training. 1999. *Our Country Today: Problems and Challenges*. Class VIII Civics textbook. New Delhi: Author.
- National Council for Educational Research and Training. 2000. National Curriculum Framework for School Education, New Delhi: Author.
- Nirantar and Partners for Law and Development. 2003. *Issues and Concerns Related to Gender and Education*, a Brief Report of the National Consultation held on December 18-20, 2003 in New Delhi. (Unpublished).
- Ramachandran, Vimala. 2004. *Gender and Social Equity in Education: Hierarchies of Access*. New Delhi: Sage.
- Ramanujam, R. 'Gender Construction in Informal Curriculum'. Unpublished paper.

- Rao, I. 2004. "Equity To Women With Disability In India" A strategy paper prepared for the National Commission for Women, India. Delhi: IDDC-International Disability and Development Consortium..
- Ray, Debraj. 2004. 'Aspirations, Poverty and Economic Change.' BREAD Policy Paper No. 002, April.
- Waylen, Georgina.1996. *Gender in Third World Politics*. Boulder: Lynne Reiner Publishers.
- Weiner, Gaby. 2004. *Learning from Feminism: Education, Pedagogy and Practice*, Paper presented at invited seminar, Beyond Access: Pedagogic Strategies for Gender Equality and Quality: Basic Education in Schools, 2-3 February, Nairobi, Kenya.
- NCERT (2005) National Curriculum Framework NCERT.
- NCERT (2006a) Position paper –National focus group on education with special needs (NCF 2005)
- NCERT(2006b) Position paper –National focus group on Gender issues on the curriculum (NCF 2005)
- NCERT (2006C) Position paper –National focus group on problem of scheduled caste and scheduled tribe children (NCF 2005), New Delhi. NCERT
- मुलींचे शिक्षण िंग समभाव दृष्टीकोन निर्मिती एस सी ई आर टी म .पुणे
- महाराष्ट्र आरोग्य पत्रिका
- स्त्री पुरुष समानता ताराबाई शिंदे
- साने गिता ि भारतीय स्त्री जीवन मौज प्रकाशन गृह
- आपटे ज .श .व रोडे पुष्पा िभारतातील महिला विकासाची वाटचाल दायमंड पब्लीकेशन
- गद्रे गिता व गद्रे ल .रा . १९७७ शिक्षणाचा इतिहास नूतन प्रकाशन पुणे
- जाधव के .के . २००७ आधुनिक काळचे शिक्षण समाजशास्त्र मन प्रकाशन नाशिक

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester

Pd.-1 PEDAGOGY OF SCHOOL SUBJECT

ENGLISH PART- I

Contact Hours: 02 Hours Per week	Total Marks: 50
Credit: 02	External Assessment: 35
	Internal Assessment: 15

Course Objectives:

After completion of the course the student teachers will be able to --

1. develop an understanding of the nature of English language.
2. understand the place and importance of English in the present set up.
3. understand the aims and objectives of teaching English at upper primary and secondary schools in India.
4. develop activities and tasks for the acquisition of language skills.
5. identify devices, methods, approaches and support services for teaching English at upper primary and secondary levels.
6. understand constructivist approach to language teaching and learning.
7. understand about the teaching of prose, poetry, grammar and composition.

UNIT I - NATURE, PLACE AND IMPORTANCE OF ENGLISH LANGUAGE -

(09 marks, 8 hrs)

- a. Nature of English Language:** Nature of language, , linguistic diversity and its impact on English
- b. Linguistic System:** Meaning of linguistic system, concept of phonology and morphology, supra segmental features of English language: stress, intonation, pronunciation, rhymes and rhythm, Sentence analysis
- c. Place:** Place of English in the present school curriculum
- d. Importance:** Importance of English in the multilingual society

UNIT II - AIMS AND OBJECTIVES OF TEACHING ENGLISH (09 marks, 8 hrs)

- a. Aims and Objectives:** Aims and general objectives of teaching English
- b. Classroom Objectives:** Classroom Objectives and its specifications

- c. **Recent Curricular Reforms- NCERT and SCERT:** Rational, objectives, principles and nature of English language
- d. **Development of language Skills:** Listening, Speaking, Reading, writing, Communication and Study skills – Their meaning and resources for developing these skills

UNIT III - PEDAGOGICAL ASPECTS OF TEACHING ENGLISH (09 marks, 7 hrs)

- a. **Methods:** Direct method , Bilingual method and Suggestopedia method
- b. **Approaches:** Structural Approach, Communicative Approach, Constructivist Approach and Total Physical Response Approach (TPR)
- c. **Devices:** Pair work, group work, discussion, story telling
- d. **Support Services:** Language laboratory, audio visual aids, computer and web resources for ELT and ELL

UNIT IV - ASPECTS OF TEACHING ENGLISH (08 marks, 7 hrs)

- a. **Pros:** Objectives, ways of introducing vocabulary, and phases for teaching prose
- b. **Poetry:** Objectives, and phases for teaching poetry
- c. **Grammar:** Objectives , Types (Functional, Formal), Methods (Inductive, Deductive) of teaching grammar and phases of teaching grammar
- d. **Composition:** Objectives, Types of Composition (Guided, Free and Creative), and phases for teaching composition

Sessional work : Any one of the following

15 marks

1. Select any one sub unit of any English textbook at secondary level and analyse the Supra segmental features of English language: stress, intonation, pronunciation, (Phonetic transcription) and Sentence analysis
2. Study and make its report on linguistic diversity of students (at least five students) and its impact on their learning English
3. Identify students the poor acquisition of language skills from any one class at secondary level – listening, speaking, reading, writing and communication and prepare activities for enhancing these skills
4. Do a comparative study of positive features and weaknesses of different approaches to English language teaching
5. Conduct seminar on aspects of teaching English—prose, poetry, grammar, and composition

REFERENCES

- Bhatia K. K. (1996) New Techniques of Teaching English as a Foreign Language, Jalandhar, New academic Publishers

- Bansal R. K. An outline of General Phonetics, Oxford University Press.
- Bhatia K. K. (1996) New Techniques of Teaching English as a Foreign Language, Jalandhar, New Academic Publishers
- Brumfit C. J. The Communicative Approach to Teaching of English, London, Oxford University press
- Bansibihari Pandit, Kute Meena& Suryavansi D.((1999) Communicative language Teaching in English , Pune , Nutan Prakashan
- Conner J. D. O. (2009) Better English Pronunciation, UK , Cambridge University Press
- David Nunan Language teaching Methodology< Prentice Hall of India Ltd.
- Gadre G. L. (1989) Teaching English in Secondary Schools, Pune, Unmesh Prakashan
- Geeta Nagaraj (1996) English Language teaching Approaches
- Gadre G. L.(1989) Teaching English in Secondary schools, Pune, Unmesh prakashan
- Gurav H. K. (2007) Teaching Aspects of English Language,
- George Yule (2006) The study of language , Cambridge University press
- Gurav H. K. (2007) Teaching Aspects of English Language, Pune, Nutan Prakashan
- Jessa M. (2005) Efficient English Teaching New Delhi, APH Publishing Co.
- Krashan S. D. , Second language acquisition and second language learning, Pregman press Ltd
- Venkateswaran S. (2007) Principles of Teaching English, Noida, Vikas publishing House Pvt. Ltd.
- Wakankar Kamlakar & Tapkeer D.(2008) Methods of Teaching English
- Methods & Techniques, Orient Longman Ltd.

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester

मराठी – भाग-1

संपर्क तास : आठवड्यात 02	एकूण गुण : 50
श्रेयांक : 02	बाह्य मूल्यांकन : 35
	अंतर्गत मूल्यांकन : 15

- उद्दिष्टे
- प्रििक्षणार्थींना
- २ मराठी भाषेचे वरूप, अभ्यासक्रमातील स्थान व महत्त्व समजून घेण्यास मदत करणे
- २ मराठी भाषा अध्यापनाची ध्येये व उद्दिष्टे यांचे आकलन होण्यास मदत करणे
- ४ भाषिक कौा ल्यांचे आकलन होण्यास मदत करणे
- 4 भालेय स्तरावरील मराठी भाषेच्या पुनर्रचित अभ्यासक्रमाचे स्वरूप समजण्यास मदत करणे
- 5 मराठीच्या अध्यापनासाठी विविध तंत्रे, पध्दती यांचा वापर करण्यास सक्षम करणे
- 6 ज्ञानरचनावादानुसार मराठीचे अध्यापन करण्यास मदत करणे
- 7 मराठी भाषेच्या विविध उपांगांच्या अध्यापनाची प्रक्रिया समजण्यास मदत करणे
- **घटक 1 मराठी भाषेचे स्वरूप, स्थान आणि महत्त्व** 0६ गुण 8 तास
- अ) मराठी भाषेचे स्वरूप व वैिष्ट्ये
- ब) त्रिभाषा सूत्र व मराठी भाषेचे भालेय अभ्यासक्रमातील स्थान
- क) भालेय स्तरावर मराठी भाषा ििक्षणाची गरज व महत्त्व
- ड) मराठी भाषेचा अंतर्गत सहसंबंध व अन्य भालेय विषयां िी सहसंबंध
- **घटक 2 मराठी भाषा अध्यापनाची ध्येये व उद्दिष्टे** 0६ गुण 8 तास
- अ) मराठी भाषा अध्यापनाची ध्येये व उच्च प्राथमिक व माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे (भाषिक व वाङ्मयीन)
- ब) वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे
- क) मराठी भाषेच्या पुनर्रचित अभ्यासक्रमाची तत्त्वे, स्वरूप व उद्दिष्टे
- ड) भाषिक कौा ल्ये – श्रवण, भाषण, वाचन, लेखन, संभाषण – प्रत्येक कौा ल्याचे महत्त्व, उद्दिष्टे व कौा ल्य विकासासाठी उपक्रम
- **घटक 3 मराठी अध्यापनाची सूत्रे, तंत्रे, पध्दती** 0६ गुण 7 तास
- अ) अध्यापनाची सूत्रे – वििष्टाकडून सामान्याकडे, मूर्ताकडून अमूर्ताकडे इ.
- ब) अध्यापनाची तंत्रे – प्रश्नोत्तर, भूमिकाभिनय, स्पष्टीकरण, गटकार्य, चर्चा, पर्यवेक्षित अध्ययन
- क) अध्यापन पध्दती – व्याख्यान, चर्चा, नाटयीकरण, कथाकथन, कथन, उद्गामी-अवगामी
- ड) ज्ञानरचनावाद – मराठी अध्यापनात ज्ञानरचनावाद, पारंपारिक अध्यापन पध्दती आणि ज्ञानरचनावादी अध्यापन पध्दती यातील फरक
- **घटक 4 मराठी भाषेच्या विविध उपांगांचे अध्यापन** 0८ गुण 7 तास
- अ) गद्य – उद्दिष्टे, प्रकार, अध्यापनाच्या पध्दती

- ब) पद्य – उद्दिष्टे, प्रकार, अध्यापनाच्या पध्दती
- क) व्याकरण – उद्दिष्टे, प्रकार, अध्यापनाच्या पध्दती
- ड) रचना – उद्दिष्टे, प्रकार, अध्यापनाच्या पाय-या

● प्रात्यक्षिक कार्य

15 गुण

● पुढीलपैकी कोणतेही एक

- 1) माध्यमिक स्तरावरील कोणत्याही एका पाठ्यपुस्तकाच्या आधारे मराठी विषयाचा अंतर्गत व अन्य भाषेच्या विषयांशी असणारा सहसंबंध भाोधून अहवाल तयार करणे
- 2) भाषेच्या विद्यार्थ्यांच्या कोणत्याही एका मराठी भाषिक कौशल्यातील उणीवा भाोधून त्याकौशल्याच्या विकासासाठी उपक्रम तयार करणे
- 3) नाविन्यपूर्ण अध्ययन अध्यापन करणा-या भाषेस भेट देउन तेथील अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेचे निरीक्षण करून अहवाल लिहिणे
- 4) घटक क्र.4 वर परिसंवाद आयोजित करून अहवाल लिहिणे
- 5) उच्च माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या मराठी भाषेच्या अध्ययनावर अन्य भाषांचा होणारा परिणाम यावर किमान पाच विद्यार्थ्यांची मुलाखत घेउन अहवाल तयार करणे

● संदर्भ ग्रंथ

- 1. कुंडले,म.बा. (1९74), मराठी अध्यापन, पुणे : श्रीविद्या प्रकाशन
- 2. पाटील, लीला (1९६4), मराठीचे अध्यापन आणि मूल्यमापन, पुणे : व्हीनस प्रकाशन
- 3. करंदीकर, सुरेखा (1९६6), मराठी अध्यापन पध्दती, कोल्हापूर : फडके प्रकाशन
- 4. दुनाखे, अरविंद (2000), मराठीचे अध्यापन, पुणे : नूतन प्रकाशन
- 5. पिचड, नलिनी, बरकले रामदास (2005), मातृभाषा मराठीचे अध्यापन शास्त्रीय विश्लेषण, नागिक : इनसाइट प्रकाशन
- 6. वास्कर, पुष्पा आनंद (200६), भाषा शिक्षण, पुणे : नित्यनूतन प्रकाशन
- 7. भालेराव, सुभाष (200६), उद्याच्या शिक्षकांसाठी मराठी शिक्षण, नागिक : इनसाइट प्रकाशन
- ८. फाटक म.वि. (1९61), मराठी कवितेचे अध्यापन, पुणे : मॉडर्न बुक डेपो प्रकाशन
- ९. देवामुख,संगीता (2007), मातृभाषा मराठी अध्यापन पध्दती, औरंगाबाद:साहित्य सेवा प्रकाशन
- 10.राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा (2005), पान नं 37 ते 3९
- 11.कुलकर्णी कृ. पा. मराठी भाषा उगम व विकास, पुणे : मॉडर्न बुक डेपो
- 12.खिरे उषा व इतर (2000), वाचन व लेखन कौशल्य, नागिक : य.च.म.मुक्त विद्यापीठ
- 13.पानसे रमेश, (2012), रचनावादी शिक्षण, प्रात्यपाठ शाळा मंडळ
- 14.बाम जयश्री व कोल्हटकर भीला, (2013), मैत्री ज्ञानरचनावादाशी, निराली प्रकाशन, पुणे
- 15.वाळिंबे मो. रा. (1९६4), सुगम मराठी व्याकरण, पुणे : नूतन प्रकाशन

16.कुंडले म. बा. (200८) अध्यापन भास्त्र आणि पध्दती, पुणे : व्हीनस

ØÆü»üß ³ÖÖ. Ö - 1

YÖÖxÄÖ. úÖ - ÖÏxYÖ ÄÖYÖÖÆü -2

■äü»Ö †Öü - 50

•Îü»üß™ü - 2

²ÖÖÊ 'Öæ»μÖÖÖ. ú-Ö - 35

†ÖÖYÖx,ü. ú 'Öæ»μÖÖÖ. ú-Ö - 15

● पाठ्यक्रम के उद्देश्य —

● छात्राध्यापक को :-

- 1. हिंदी भाषा का अर्थ एवं स्वरूप, हिंदी भाषा का माध्यमिक पाठ्यक्रम में स्थान आदि समझाना।
- 2. शालेय स्तर पर हिंदी अध्ययन — अध्यापन के उद्देश्य एवं भाषिक कौशलों से परिचय कराना।
- 3. हिंदी भाषा शिक्षा के सूत्र, तथा प्रणालियों, प्रयुक्तियों का परिचय कराना।
- 4. हिंदी भाषा शिक्षा में ज्ञानरचनावादी अध्ययन—अध्यापन का आकलन करने में सक्षम बनाना।
- 5. हिंदी भाषा शिक्षा की विविध विधाओं के अध्यापन के उद्देश्य एवं अध्यापन प्रणालियों की जानकारी देना।

● इकाई — 1— हिंदी भाषा का स्वरूप, स्थान एवं महत्व।
— 08

अंक —09 कालांश

- क. भाषा का अर्थ एवं स्वरूप।
- भाषा — अर्थ एवं विशेषताएँ, हिंदी भाषा के रूप : मातृभाषा, राजभाषा, संपर्क भाषा, राष्ट्र भाषा एवं आंतरराष्ट्रीय भाषा।
- ख. महाराष्ट्र के शालेय पाठ्यक्रम में त्रिभाषा सूत्र के अनुसार हिंदी भाषा का स्थान एवं त्रिभाषा सूत्र का महत्व।
- घ. छात्र के जीवन में सामाजिक, भावनिक एवं बौद्धिक विकास हेतु भाषा का महत्व।
- ड. समवाय (अनुबंध) का स्वरूप, प्रकार तथा हिंदी भाषा का अन्य शालेय विषयों के साथ समवाय।

● इकाई —2 — हिंदी भाषा शिक्षा के उद्देश्य एवं भाषिक कौशल।

अंक—08

कालांश — 06

- क. प्राथमिक एवं माध्यमिक स्तर पर द्वितीय भाषा के रूप में हिंदी अध्ययन — अध्यापन के उद्देश्य।
- ख. कक्षा अध्यापन के उद्देश्य एवं उनके स्पष्टीकरण।
- ग. हिंदी भाषा शिक्षा के व्यापक उद्देश्य—राष्ट्रीय, सांस्कृतिक, भाषिक, साहित्यिक तथा व्यवहारिक उद्देश्य।
- घ. भाषिक कौशल का अध्ययन—अध्यापन : श्रवण, भाषण, वाचन, लेखन, कौशल का अर्थ, स्वरूप एवं कौशल विकास के लिए आवश्यक उपाय।

● इकाई — 3— हिंदी भाषा शिक्षा के सूत्र, अध्यापन प्रणालियों एवं प्रयुक्तियों।

अंक—09

कालांश —08

- क. अध्यापन सूत्र — ज्ञात ते अज्ञात की ओर, मूर्त से अमूर्त की ओर, विशिष्ट से सामान्य की ओर इत्यादी।

- ख. अध्यापन प्रणालियाँ : संभाषण प्रणाली, नाट्यीकरण प्रणाली, चर्चा प्रणाली, संप्रेषण प्रणाली, डॉ. मायकेल वेट प्रणाली (वाचन विधि)
- ग. ज्ञानरचनात्मक दृष्टि से अध्ययन अध्यापन (ज्ञानरचनावादी अध्ययन अध्यापन का स्वरूप-संकल्पना)
- घ. अध्यापन प्रयुक्तियाँ – प्रश्न, विवरण, कथाकथन, स्वाध्याय, अनुवाद, गृहकार्य।

• **इकाई – 4– हिंदी भाषा की विविध विधाओं का अध्यापन।**

अंक-09

कालांश –08

- क. गद्य अध्यापन : उद्देश, गद्य अध्यापन की सीढियाँ।
- ख. पद्य अध्यापन : उद्देश, पद्य अध्यापन की प्रणालियाँ।
- ग. व्याकरण अध्यापन : उद्देश, अध्यापन प्रणालियाँ (आगमन-निगमन)।
- घ. रचना अध्यापन : उद्देश, अध्यापन प्रणालियाँ।

• **परियोजना कार्य (मेपवदसँवता) निम्नलिखित में से कोई एक।** **15**

- 1. कक्षा पाँचवी से दसवी तक के किसी एक पाठ्यपुस्तक का अन्य शालेय विषयों से समवाय का रिपोर्ट प्रस्तुत कीजिए।
- 2. द्वितीय भाषा के रूप में हिंदी का अध्ययन करते समय छात्रों में होनेवाली गलतियों (लेखन, वाचन एवं संभाषण में) की सूची तैयार कीजिए एवं उन गलतियों को दूर करने के लिए विकासात्मक कार्यक्रम तैयार कीजिए। (किसी 5 छात्रों के लिए)।
- 3. प्रयोगशील अध्ययन-अध्यापन करने वाले किसी एक पाठशाला में वहाँ चलने वाली अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया का निरीक्षण कर के रिपोर्ट तैयार कीजिए।
- 4. **इकाई –4** के किसी एक उपघटक (उपइकाई) पर सेमिनार प्रस्तुत कीजिए एवं उसका रिपोर्ट तैयार कीजिए।
- 5. अपने आस-पास के पाँच स्कूलों का दौरा कर यह जानकारी प्राप्त करते हुए एक रिपोर्ट तैयार कीजिए कि त्रिभाषा सूत्र की क्या स्थिति है?

• **संदर्भ ग्रंथ सूची**

- 1. भाटिया एम.एस.और नारंग सी.एस. आधुनिक हिंदी शिक्षण विधियाँ प्रकाश ब्रदर्स लुधियाना।
- 2. भाई योगेन्द्रजीत (1991) हिंदी भाषा शिक्षण, विनोद पुस्तक मंदिर रांगेय राघवमार्ग, आगरा।
- 3. गोरे बलभीम राज (1985) हिंदी अध्ययन : स्वरूप एवं समस्याएं संचयन प्रकाशन, कानपूर
- 4. केशव प्रसाद (1989) हिंदी शिक्षण, धनपतराय एण्ड सन्स दिल्ली
- 5. केणी सज्जन राय और कुलकर्णी हरिकृष्ण (1964) हिंदी अध्यापन पद्धति व्हिनस प्रकाशन पुणे।
- 6. लहरी राजेंद्रप्रसाद (1966) हिंदी शिक्षण राम प्रसाद अण्ड सन्स, आगरा।
- 7. मुखर्जी श्रीधरनाथ (1965) राष्ट्र भाषा की शिक्षा आचार्य बुक डेपो बडौदा।
- 8. पाण्डेराय शकल (1991) हिंदी शिक्षण, मुद्रणालय आगरा।
- 9. पंडितवं. बि. (1991) हिंदी अध्यापन, नूतन प्रकाशन, सदाशिवपेठ पुणे।
- 10. साठे ग.नं. (1962) राष्ट्र भाषा का अध्यापन, महाराष्ट्र राष्ट्र भाषा सभा प्रकाशन, पुणे।
- 11. सिंहसावित्री (1986) हिंदी शिक्षण मेरठ इंटरनेशनल पब्लिशिंग हाऊस मेरठ।
- 12. वास्कर आनंद और वास्कर पुष्पा (1993) हिंदी आशययुक्त अध्यापन पद्धती, मेहता पब्लिशिंग हाऊस पुणे.
- 13. वास्कर पुष्पा आनंद (2002) शिक्षण प्रशिक्षण और हिंदी अध्यापन, नित्य नूतन प्रकाशन, पुणे
- 14. वास्कर आनंद वास्कर पुष्पा (2009) भाषा शिक्षण स1स2 नित्य नूतन प्रकाशन पुणे।
- 15. तिवारी भोलानाथ (1988) हिंदी भाषा शिक्षण साहित्य सहकार. नई दिल्ली।

•

.....

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester
Pd. . 5 HISTORY PART- I

Contact Hours: 02 Hours Per week	Total Marks: 50
Credit: 02	External Assessment: 35
Total Instructional Hours : 30	Internal Assessment: 15

Course Objectives: After completion of the course the student teachers will be able to --

1. know the meaning & nature of history.
2. correlate history with other subject.
3. understand the aims and objectives of teaching history at secondary school level.
4. understand the objectives of teaching history.
5. develop the ability to write the proper instructional objective and their specifications for teaching history at secondary school level.
6. be acquainted with methods for teaching history.
7. acquainted with professional development of teacher of the history.

UNIT - I FOUNDATION OF HISTORY

(09 Marks, 8hrs)

- a) Concept, meaning and kinds of History.
- b) Types of historical resources – Primary and Secondary Resources.
- c) Correlation of history with other subjects.
- d) The Place and importance of History in school curriculum and in human life.

UNIT - II AIMS, OBJECTIVES AND VALUES OF TEACHING HISTORY

(09 Marks, 7 hrs)

- a) Aims and General objectives of Teaching History
- b) Objectives of teaching history as prescribed at Secondary level of Education.
- c) Instructional objectives and their specifications.
- d) Values of Teaching History

UNIT- III PEDAGOGY OF TEACHING HISTORY

(09 Marks, 8 hrs)

- a) Maxims of Teaching.
- b) Methods – Narration, Story-telling, Source, Lecture, Discussion, Project, Dramatization.
- c) Strategies – Team-teaching, Supervised study, Computed aided teaching, cooperative learning strategies.
- d) Models of Teaching – Role playing model, Concept attainment model, Enquiry training model.

UNIT – IV LEARNING AND TEACHING RESOURCES IN HISTORY

(08 Marks, 7 hrs)

- a) Print Media – News Papers, Books, Magazines.
- b) Visual and Audio Media – Maps, Models, Time-lines, Charts, Pictures, O.H.P., Radio and Tape-recorder.
- c) Multimedia – T.V., Computer, Mobile, Video-recorder, Internet etc.

d) History room and its importance, community resources.

Sessional work :

(15 marks)

Any one of the following

1. Prepare an instructional objectives and learning outcomes for history lesson.
2. Interview of an experienced History teacher.
3. Conduct a seminar/group discussion on any one topic.
4. Organize history club activities and write a report it.
5. Preparation of teaching aid on topic in history using multimedia.

REFERENCES -

- Ballard. M. (1979), New Movement in Study Teaching of History, temple smith, London
- Koccher, S. K., (1966), Teaching of History, Sterling Publishers pvt. Ltd.
- NCERT, (1970), Teaching History in secondary school publication, delhi
- Singh, D. R., (1959), The Teaching of History and Civics, Jullundar University
- Vajeswari, R., (1973), Hand book of History teachers , Allied Publications, Mumbai
- NCERT and state textbooks of History at secondary level
- आठवले, सदाशिव. (१९६७). इतिहासाचे तत्वज्ञान. पुणे : प्रज्ञा पाठशाळा मंडळ (रंजि.)
- ओडेयर, सुशीला. (१९९४). आशययुक्त अध्यापन पद्धती. पुणे: महेता पब्लिशिंग हाऊस.
- खैर, गजानन व छापेकर, ल.नी. (१९७५). पाठ्यपुस्तकाचे संशोधनात्मक समीक्षण. पुणे : महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ.
- जरग, नामदेवराव. (२०१३). सर्वांगीण विकास व सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापन. पुणे : महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद.
- टिकेकर, श्री. रा. (१९६३). इतिहास संचार. पुणे : व्हीनस प्रकाशन.
- ठिगळे, मा. (१९६१). इतिहास कसा शिकवा व शिकवावा, पुणे : सुहास प्रकाशन.
- तिवारी, सी.म. (१९८७). इतिहास अध्यापन पद्धती. पुणे : नुतन प्रकाशन.
- दुनाखे, अरविंद. (२००५). इतिहास अध्यापन पुणे : नुतन प्रकाशन.
- बेडगे, अ.मु. (२००९). शिक्षक मार्गदर्शिका इयत्ता ८ वी. पुणे : महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद.
- बेडगे, अ.मु. (२००९). प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम इयत्ता ८ वी भाषा व सामाजिक शास्त्रे. पुणे : महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद.
- बोकील, वि.पा. (१९८७). इतिहास अध्यापन पद्धती. पुणे : चित्रशाळा प्रकाशन.
- शिंदे, बापुसाहेब. (२००९). शिक्षक हस्तपुस्तिका इयत्ता ८ वी इतिहास नागरिकशास्त्र. इतिहास शिक्षक महामंडळ.
- शिंदे, ज्ञानदेव व टोपकर, रेखा. (२००९). इतिहासाचे आशययुक्त अध्यापन. पुणे : नित्य नुतन प्रकाशन.
- सिंह, रामपाल. (१९९४). इतिहास शिक्षण. मेरठ : सूर्य पब्लिकेशन.
- संत, दु.का. (१९६६). संशोधन पद्धती प्रक्रिया व अंतरंग. पुणे : विद्यार्थी गृह प्रकाशन.
- हजिरनीर, व.ग. (१९८९). इतिहास अध्यापन पद्धती एक दृष्टीकोन. पुणे : नुतन प्रकाशन.

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester

Geography Part – I

Contact Hours: 02 Hours Per week	Total Marks: 50
Credit: 02	External Assessment: 35
Total Instructional Hours : 30	Internal Assessment: 15

Course Objectives : To enable student –teachers

- 1) to know the meaning, nature of Geography.
- 2) to understand the place & importance of Geography in secondary school curriculum.
- 3) to correlate Geography within the subject & with other subjects.
- 4) to understand the psychological perspectives of constructivism in teaching – learning of Geography.
- 5) to understand the general objectives of teaching Geography according to National curriculum framework 2005, state curriculum framework - 2010
- 6) to understand the syllabus of Geography at school level according to the curriculum framework NCF 2005 & SCF 2010.
- 7) be acquainted with Teaching strategies & learning resources in Geography.
- 8) to understand the assessment of learning in Geography.

Unit – 1 : Nature, place & importance of the Geography. (09 marsk , 8hrs)

- a) Concept, meaning, nature & scope of Geography.
- b) Modern concepts of Geography.
- c) The place & importance of Geography in school curriculum & in human life.
- d) Correlation of Geography within the subject & with other subjects.

Unit - 2 : Nature of Teaching Learning of Geography. (09 marsk , 8 hrs)

- a) General objectives of teaching Geography according to NCF 2005 & SCF 2010.
- b) Instructional objectives of Geography.
- c) Psychological perspective of constructivism in teaching learning of Geography.

Unit – 3 : Learning Resources & Assessment of Learning in Geography.

(09 marsk , 7 hrs)

- a) Physical Resources – boards, charts, graphs, pictures, maps, atlases, globes, models, specimens, photographs, different projectors slides, T. V. channels, meteorological instruments, computer, internet & use of social media from internet.
- b) Human-resources community as a learning centre, Experts in different fields.
- c) Assessment of Learning in Geography – concept of Evaluation, Tools of Evaluation.
- d) Concept of continuous comprehensive Evaluation, CCE tools for assessment of Geography.

Unit – 4 : Teaching strategies in Geography. (08 marsk , 7 hrs)

- a) Methods : lecture, story observation, journey, regional methods.
- b) strategies : discussion, group discussion seminar, learning habits.
- c) Maxims of teaching
- d) Content – cum Methodology
- e) Concept, structure of the subject, curriculum & syllabus of the subject according to NCF 2005 & SCF 2010, textbook analysis, content analysis of the subject.
- f) contextual issues of learning in geography –latitudes & Longitudes, physical & human characteristic of places, human – Environment interaction, movements, regions (school syllabi of 6th to 10 & 11th & 12th std.)

Sessional work (any one of the Following)

(15 Marks)

- 1) Power point presentation of any one unit of Geography related to school textbook / content (5 to 10th std.)
- 2) To prepare subject structure of Geography & find out it's reflection in school syllabi.
- 3) Seminar in graphical aspects related to school syllabi.
- 4) To prepare one teaching aid of Geography.
- 5) Analysis of any two Geographic concept in perspective of interdisciplinary approach (correlation of Geog. With other subjects)

References :

- {l^wdZ, gmo{\$`m ^m., (2009), Ñi>rjonmV ^yJmob AÜ`mnZ, {ZË`ZyVZ àH\$meZ, nwUo-2
- Jmoao, gwJ«rd d Cb^JV, M\$XH«\$m\$V (2009), ^yJmob Ame`wŠV AÜ`mnZ, {ZË`ZyVZ àH\$meZ, nwUo-2
- à^wUo, nX²_Om, (2009). ^yJmob AÜ`mnZ nÖVr, {ZË` ZyVZ àH\$meZ, nwUo-2
- nmQ>rb, AmoOpñdZr (2008). ^yJmob AÜ`mnZ nÖVr, {dÚm àH\$meZ, ZmJnya.
- ~mnQ>, ^m. Jmo. (2007). ^yJmob AÜ`mnZ Am{U AÜ``Z, ihrZg àH\$meZ, nwUo.
- OmYd, E_. Ama., (2005). ^yJmob AÜ`mnZ nÖVr EH\$ Ñ{i>jon, MjVÝ` àH\$meZ, H\$moëhmnya.
- nmIj, X. ~m. (2003). ^yJmobmMo AÜ`mnZ, ZyVZ àH\$meZ, nwUo-30
- nmQ>rb, Cfm ~. Omoer gwaolm, Ame`wŠV AÜ`mnZ nÖVr V\$ì ^yJmob.

- aOnyV, Hw\$bXrnqgh d gmê\$H\$, {dH«\$_ (2011). CÚmÀ`m {ejH\$m§gmR>r ^yJmob {ejU, BZgmB©Q> npãbHo\$eZ, Zm{eH\$.
- Aggrawal, (2000). Modern method of teaching Geography, New Delhi Swaup & sons

Websites :

- 1) <http://www.curriculumonline.in>
- 2) www.teachingideas.co.uk/geography.contents.com
- 3) [www.science. Nutionalgeographic.com](http://www.science.Nutritionalgeographic.com)

.....

P-12 Simulated Teaching Workshop (1+1 Lesson) Each Method

अभिरूप अध्यापन िलैः

कालावधी – 30+12 तास

5 दिवस

म्वलंडा

01

गुण –

25

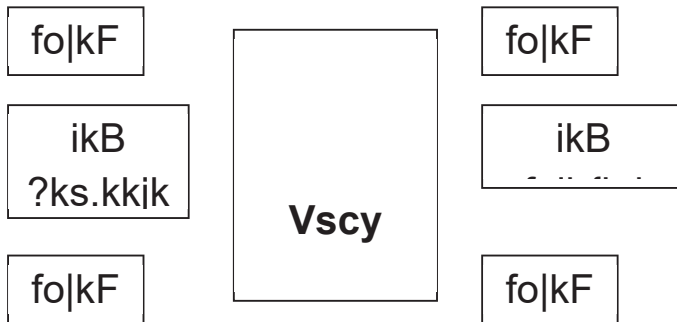
उद्दिष्टे –

- निवडलेल्या अध्यापन पद्धतीचा अभिरूप परिस्थितीमध्ये सराव करणे.
- अध्यापनाची कार्यवाही, कौ ल्य आणि क्षमतांचा विकास करणे.
- अध्यापन पद्धतीचा पदबंध आणि अध्यापन कौ ल्य आत्मसात करण्यास मदत करणे.
- सहाध्याया णी चर्चा व झालेल्या आंतरक्रियेतून अध्यापन पद्धतीवर प्रभुत्व प्राप्त करण्यास मदत करणे.

अभिरूप अध्यापनाची कार्यवाही –

- यामध्ये सूक्ष्म अध्यापनाप्रमाणे गट करण्यात यावेत प्रत्येक गटाला एक प्राध्यापक असतील
- यामध्ये दोन वेगवेगळ्या अध्यापन पद्धती वापरून 5 दिवसांपैकी 2 दिवस एक मेथडचे पाठ घ्यावेत.
- पाठ घेताना सूक्ष्म अध्यापन पद्धतीप्रमाणे भूमिका वटवावी. प्रत्येक विद्यार्थ्याला 30 मिनिटे वेळ असेल. 25 मिनिटे पाठ घेण्यासाठी व 05 मिनिटे चर्चा व प्रत्याभरण देण्यात येईल.

❖ गटातील विद्यार्थ्यांची बैठकव्यवस्था खालीलप्रमाणे असेल.

- ❖ अभिरूप पाठ 25 मिनिटांचा असावा पण त्यामध्ये निवडलेल्या अध्यापन पद्धतीच्या सर्व पायऱ्यांचा अंतर्भाव असावा.
- ❖ अध्यापन पद्धतीचे निरीक्षण करण्यासाठी अनुरूप मूल्यमापन साधन असावे.
- ❖ भौक्षणिक साधनांचा वापर करावा.

❖ साधारण पणे खालील विशयासाठी अध्यापन पद्धती पुढीलप्रमाणे

1. मराठी — नाट्यीकरण, चर्चा, उद्गामी/अवगामी
2. चर्चा — चर्चा, नाट्यीकरण, उद्गामी/अवगामी
3. इंग्रजी — कम्प्युनिकेटिव्ह अप्रोच, उद्गामी/अवगामी
4. इतिहास — आधार पद्धती, कथन
5. भूगोल — प्रवास, दिग्दर्शन, चर्चा
6. गणित — उद्गामी/अवगामी, संयोजन पद्धती
7. सायन्स — किमान अध्ययन क्षमता, प्रयोग दिग्दर्शन

❖ अहवाल :-

अभिरूप अध्यापन पद्धतीचा अहवाल खालील मुद्द्यांच्या अनुशंगाने लिहावा व आवयक ते संदर्भसाहित्य जोडावे (परिणामांमध्ये).

1. अभिरूप अध्ययन स्वरूप, संकल्पना व कार्यवाही पहिले व्याख्यान व त्याचा आढावा लिहावा.
2. अभिरूप अध्यापनासाठी कोणत्या घटकावर टाचणे काढली. त्यासाठी कोणती अध्यापन पद्धती वापरली, त्या पद्धतीच्या पायऱ्या व आवयक साधने कोणती निवडली याची माहिती देऊन प्रत्यक्ष टाचणे परिणामात जोडावीत.
3. अभिरूप अध्यापनासाठी प्रत्यक्ष वापरलेली भौ. साधने द्यावीत.
4. छात्राध्यापकाने पाठाची केलेली निरीक्षणे व प्रत्याभरण, प्राध्यापकाचे प्रत्याभरण जोडावे.

वरील अहवाल तयार करताना अभिरूप अध्यापनातील विद्यार्थी म्हणून केलेली भूमिका त्याबद्दल स्वतःचे मत द्यावे. तसेच सर्व भूमिका केल्यामुळे तुम्हाला झालेला फायदा याबाबत आपली मते नोंदवावीत.

गुणदान योजना

१. अभिरूप अध्यापन तात्विक माहिती संकल्पना कार्यवाही	५ गुण
२. अभिरूप अध्यापन घटक निश्चिती अध्यापन पद्धती पायऱ्या शिक्षण साधनाचा वापर	
अ. प्रथम अध्यापन पद्धती	५ गुण
ब. द्वितीय अध्यापन पद्धती	५ गुण
३. पाठ निरीक्षण नोंदी व प्रत्याभरण	५ गुण
४. अभिरूप अध्यापनात विद्यार्थी म्हणून भूमिका स्वतःचे मत	५ गुण

एकूण २५ गुण

P-15 Workshop on Models of Teaching

प्रतिमानाधारित अध्यापन

कालावधी- 24+24 तास

म्बलंडा . 01

गुण - 25

उद्दिष्टे :- विद्यार्थी ि ाक्षकास,

1. विविध वर्गीकरणानुसार अध्यापन प्रतिमानांच्या प्रणालींचा परिचय होण्यास मदत करणे.
2. अध्यापन पद्धती व अध्यापन प्रतिमाने यातील फरक माहीत होण्यास मदत करणे.
3. प्रतिमानानुसार पाठ टाचण निर्मिती करण्यास मदत करणे.
4. प्रतिमानांचा वापर करून अध्यापन करण्याची क्षमता विकसित होण्यास मदत करणे.

आव यक आधारप्रणाली :-

पाठ्यपुस्तके, भौक्षणिक साधने, प्रतिमानांच्या संरचना, प्रतिमानानुसार पाठ टाचणे, निरीक्षण नोंद तक्ते आणि प्रतिमानानुसार आव यक साधने

कार्यनीती :-

1. अध्यापन प्रतिमानांची संकल्पना, गटवार वर्गीकरण आणि त्यांची वै ि ाष्ट्ये यांची सैद्धांतिक माहिती सांगावी.
2. संकल्पना प्राप्ती (डाड), अग्रत संघटक (डड), उद्गमन विचार (ज्जड), भूमिकापालन (ल्ड), सामाजिक अभिरूपता (ड) आणि पृच्छा प्र ि ाक्षण (ज्जड) या प्रतिमानांची सैद्धांतिक माहिती व संरचना देऊन त्या त्या प्रतिमानाधारित अध्यापनाचे दिग्द ि न करावे.
3. विद्यार्थी ि ाक्षकांच्या माहितीसाठी प्रतिमानाधारित दिग्द ि न पाठांचे टाचण नोटीस बोर्डवर लावून विद्यार्थी ि ाक्षकांना लिहून घेणेस सांगावे.
4. विद्यार्थी ि ाक्षकांनी कोणत्याही दोन प्रतिमानांची निवड करून मार्गद ि क प्राध्यापकांच्या मदतीने गटामध्ये पाठ टाचणांची निर्मिती करावी.
5. प्रतिमानाधारित पाठ टाचणाच्या निर्मितीनंतर विद्यार्थी ि ाक्षकांनी सोयीनुसार सराव पाठ भाळेत वर्गवातावरणामध्ये पाठ घ्यावेत.

मूल्यमापन - 1- पाठ टाचण व अध्यापन 10 + 10
2- अहवाल लेखन 5
एकूण 25

B. A. B. Ed. Four year integrated course
Second Year- IV Semester

CC-P 403 School Internship (4 Weeks)

100 Marks